

BUSKERUD
FYLKESKOMMUNE

Follummoen Ringerike kommune,

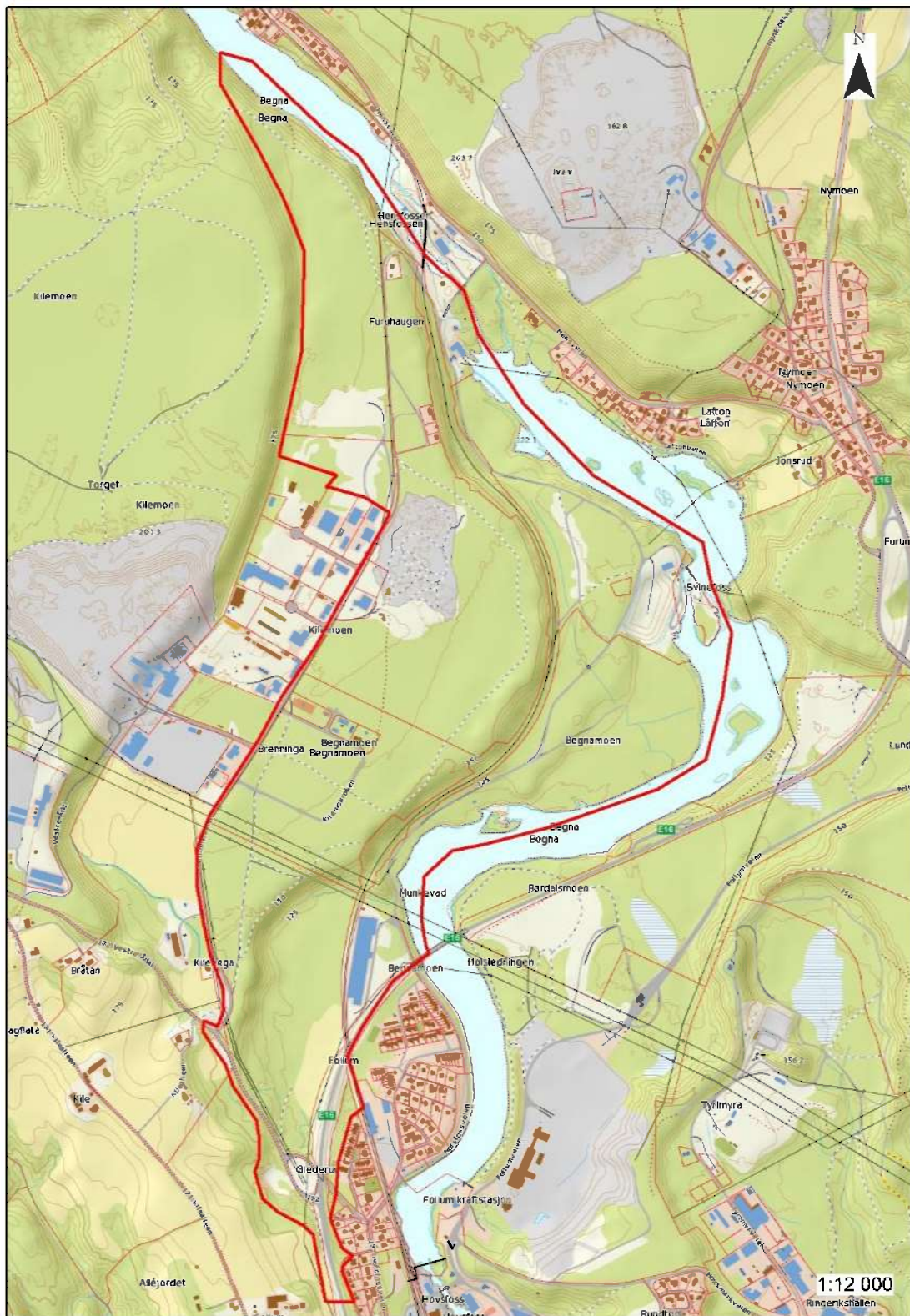
2016/404, Ringerike

Saksnavn	Follummoen – Ringerike kommune – områderegulering		
Saksnummer	2016/404-14		
Kommune	Ringerike		
Gårdsnavn			
Gårds- og bruksnummer			
Tiltakshaver	Ringerike kommune		
Adresse			
Registrering utført	24.04.- 16.05 2017	Av	Vanja Tørhaug og Sølvi Helene Fossøy
Rapport ferdigstilt	30. 06. 2017	Av	Vanja Tørhaug
Metode	☒ Overflateregistrering ☐ Sjakting ☒ Prøvestikk ☐ Annet		
Fotodokumentasjon	Hyperlink til fotomappe		
Kulturminner	Type	IDnr	
Automatisk fredete kulturminner i planområdet	Fangstgroper	Id 229715 Id 229716-1 og 2	
Ikke fredete kulturminner i planområdet			
Faglige konklusjoner	☐ Planen er <u>ikke</u> i konflikt med kulturminner ☒ Planen er i konflikt med automatisk fredete kulturminner ☐ Planen er i konflikt med ikke fredete arkeologiske kulturminner		
Sakstype	☒ Reguleringsplan ☐ Kommunedelplan ☐ Mindre privat tiltak ☐ Større privat tiltak ☐ Landbruksvei ☐ Nydyrking		

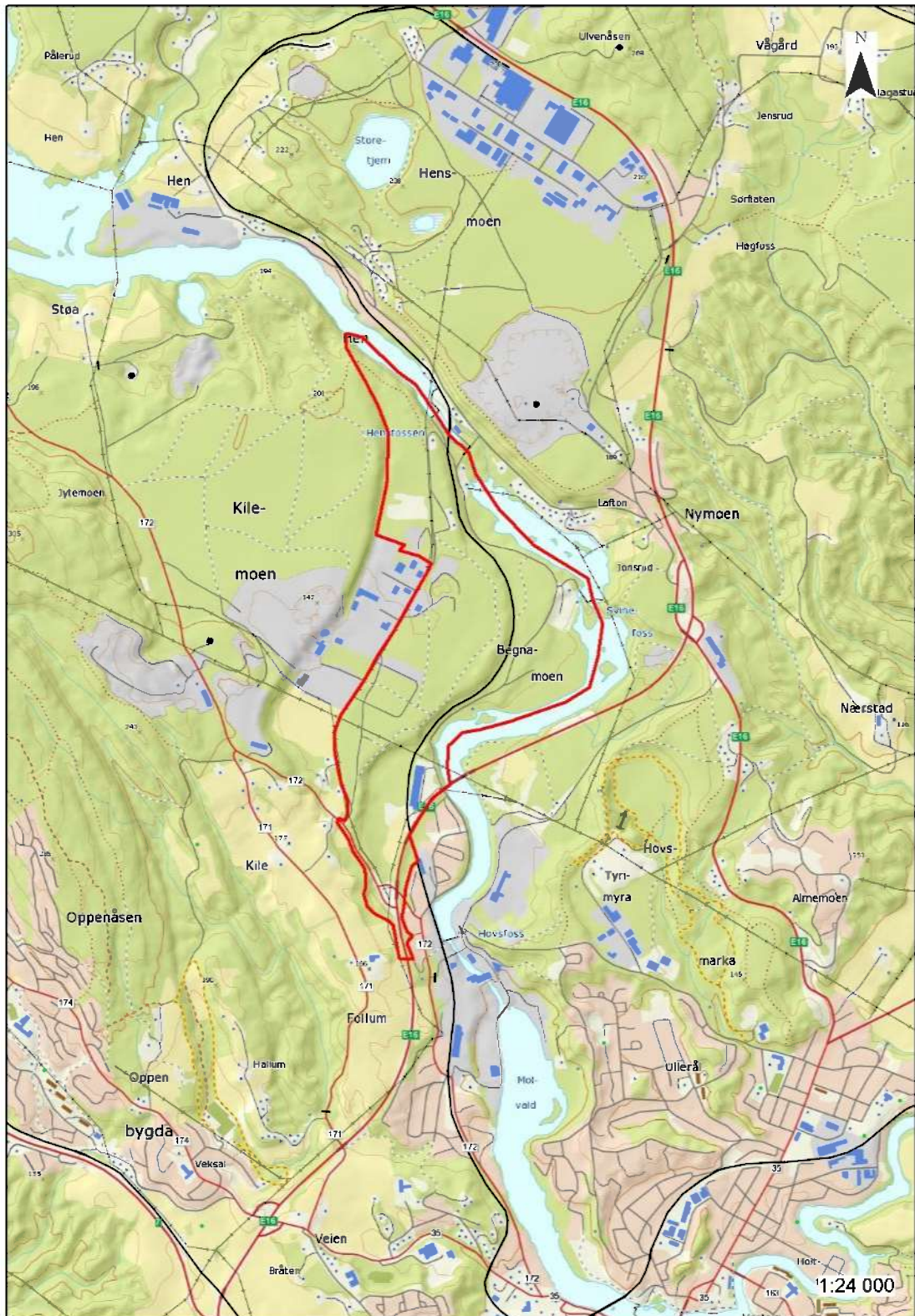
Innhold

Bakgrunn for planen	6
Deltakere og tidsrom	6
Området	6
Tidligere registrerte kulturminner i nærområdet	8
Metode	13
Registreringens forløp og resultater	13
Automatisk fredete kulturminner	15
Konklusjon	19

Figur 1: Kart over planområde. Målestokk 1:12000.

Figur 2: Oversiktskart over område Follum. Målestokk 1:24000.

Bakgrunn for planen

Bakgrunnen for planen er oppstart av planarbeid for områderegulering av Follummoen, nord for Hønefoss sentrum i Ringerike kommune. Med bakgrunn i dette ble det utført en arkeologisk registrering av området. Innenfor planområdet er det tidligere gjort mindre registreringer, men størstedelen av området er ikke arkeologiske registrert. Det er ikke kjent automatisk fredete kulturminner innenfor planområdet.

Deltakere og tidsrom

Registreringen ble utført av Buskerud fylkeskommune ved arkeolog Vanja Tørhaug i perioden 24. april til 16. mai. Tilstede ved deler av registreringen var også Sølvi Helene Fossøy. Den første uka av registreringen kom det mye snø i område, noe som gjorde registreringen vanskelig. Dette medførte noe forsinkelser med arbeidet.

Det ble brukt 145 timer til registreringen inkludert kjøring. Til for- og etterarbeid gikk det med 30 timer. Til sammen ble det brukt 175 timer på arbeidet med saken.

Området

Follummoen ligger nordvest for Hønefoss på vestsida av elva Begna på Begnamoen i Ringerike kommune. Området ligger øst for Kilemoen i et skogsområde dominert av store flater med furuskog ca 150 meter over havet. Terrenget faller bratt ned mot elva i øst som ligger ca 120 meter over havet. Det er her innslag av både furuskog og bjørkeskog. Jernbanen går tvers gjennom området i sør – nordlig retning. Det ligger en del næringsbygg innenfor planområdet og det er noen få bolighus nord i området ved Furuhaugen. Langs elva er det regulert med dammer ved Hensfossen i nord og Svinefoss 1 km lenger mot sør.

Figur 3: Oversyn av skogsflate nordvest i området, sett mot sør.

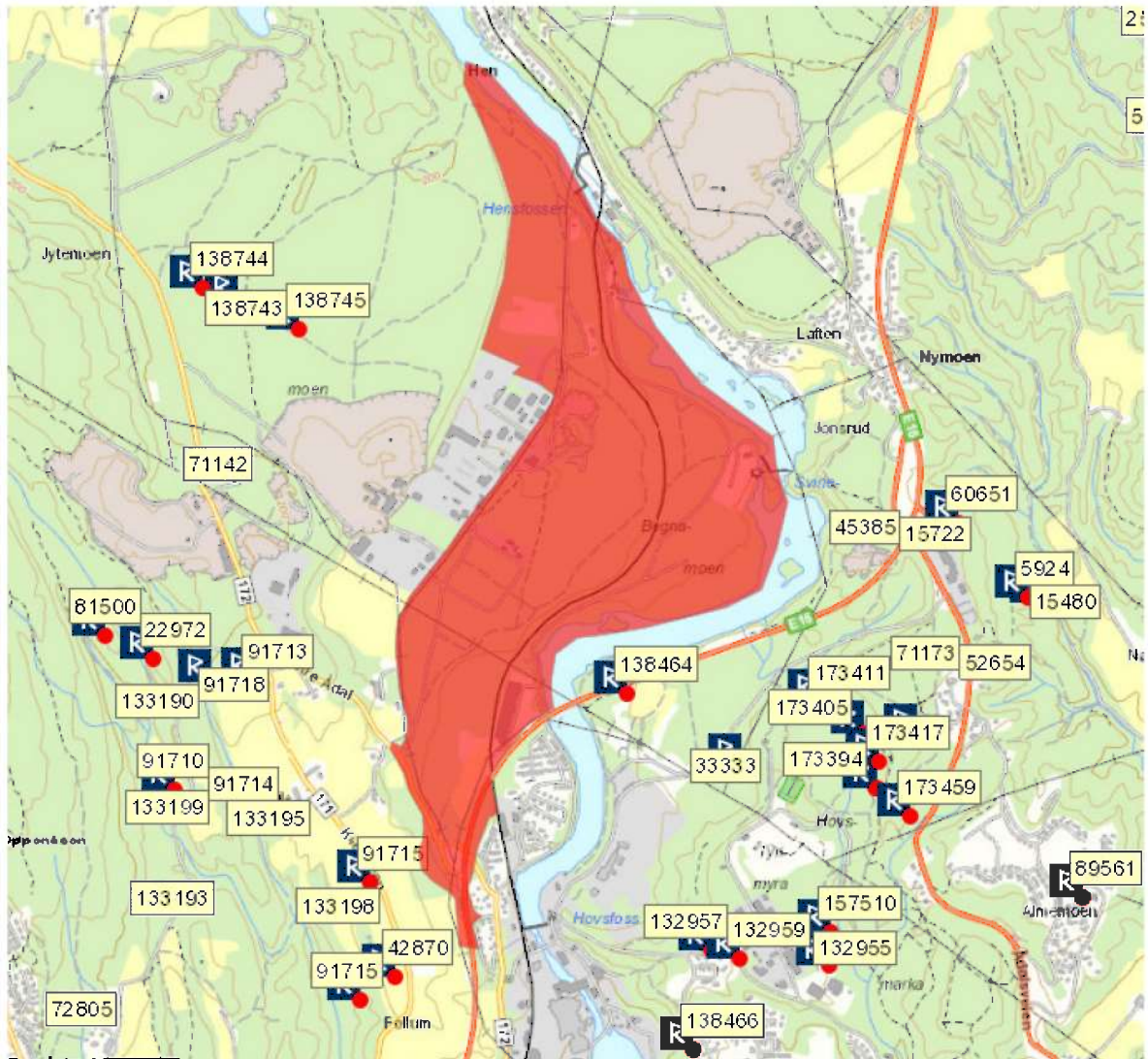

Figur 4: Oversyn av elva øst i planområdet, sett mot nord.

Figur 5: Oversyn av sandtak nord i planområdet, sett mot øst.

Tidligere registrerte kulturminner i nærområdet

Figur 6: Planområdet markert i rødt, med oversikt over automatisk fredete kulturminner i nærområde.

Ringerike er en kommune som har rikt med funn fra alle perioder, og det er kjent en rekke gravhauger og bosetningsspor i de rike jordbruksområdene. Senter av planområdet ligger ca. 3,5 kilometer nord for Hønefoss jernbanestasjon. I bygdens randområder fins det spor etter utmarksaktiviteter, hvor fangstanlegg og kullgroper er i overtall. Dette gjelder også for planområdet ved Follummoen, der nærliggende automatisk freda kulturminner hovedsakelig er konsentrert i sørvest og sørøst.

Arkeologisk registreringer

Det har blitt gjennomført flere arkeologiske registreringer i området omkring Follummoen. Størsteparten av de nærliggende registrerte kulturminnene ved Follummoen som er automatisk freda

er kull- og fangstgroper. Flertallet av disse ligger konsentrert i sørøstre del for planområdet, nord for Hønefoss. Det er registrert 21 enkeltminner av kullgroper og 17 enkeltminner av fangstgroper.

Det er ble registrert bosetningsspor fra jernalder på de rike jordbruksområdene vest for planområdet. Dette skjedde i forbindelse med en planlagt golfbane i 2002, hvor det ble avdekket stolpehull (id 91710, 91713), ildsteder (id 91710, 91713), kulturlag (id 91713, 91715) og kokegroper (id 91715). Noe lengre sør på det samme jordbruksområdet, er det tidligere registrert en gravhaug (id 42870). Denne ligger i sørlige del av en NNV-SSØ-gående fjellknaus omgitt av dyrket mark. Den er klart markert i terrenget, og er delvis restaurert etter tidligere forstyrrelser.

Nordvest for dette området er det registrert et forsvarsanlegg som består av to bygdeborger som ligger adskilt med 50-60 meters mellomrom. Fellesbetegnelsen for anlegget går under navnet "Oppenborgen", der borgen i vest kalles "Slotteberget" (id 81500), mens den andre kalles "Ormekula" (id 22972). Disse ligger på hver sin side av to parallelle bergkammer i nord-sør retning, avskilt av ei 15-20m dyp kløft. Like i nærheten går den gamle oldtidsveien mot Ådal og Valdres, bedre kjent som "Vestsideveien" som nå er asfaltert. Anlegget ligger kun få kilometer fra gården Ve, som trolig er opphavet til det store gravfeltet på Veien, Veiefeltet. I Ormekulas nordnordvestre del finnes det en mur kalt "Slaggvollen", da slagglumper ligger spredt utover på flere steder. Den 24. april 1991 foretok mag.art. Tom H. Haraldsen og forsker Jan Henning Larsen en befaringsfor å undersøke hvilken type slag det dreide seg om. I rapporten fremkommer det at muren besto av kraftig sintret og skjørbrent stein og grus, og at det ikke fantes noen spor etter jernfremstilling i området. Det ble likevel påvist utfellinger med myrmalm på østsiden lengre opp mot borgplatået, og at jernutvinning kan ha vært til stede i området.

KULLGROPER

Id 132957

Grop uten synlig voll. Sirkulær med en diameter på 4,0 meter. Dybden er 0,50 - 0,60 meter. Slakt skrånende innersider. Gropa er tilnærmet sirkulær i bunnen.

Id 132959

Grop uten voll, til dels sirkulær. Diameter er 3,0 meter. Dybde er 0,50 meter. Sterkt skrånende innerkanter - slitt, mulig opptråkket.. Det er ytterligere to stykker til som er registrert.

Id 157510

Kullgrop med tydelige voller rundt hele. Kvadratisk form.

Id 157511

Kullgrop

Id 138464

Ytre mål: 5 m. Indre mål: 1m. Bunnform: Sirkulær. Kullgrop med tydelig voll i hele omkretsen. Dybde ca 40 cm. Intet kullag. Beliggende i flatt lende.

Id 138743

Kullgrop beliggende i furumo. 5x6m i ytre mål, oval\rektangulær inni. 1,5x2,5m indre mål, ca. 1m dyp. Ingen tydelig voll. Tydelig i terrenget.

Id 138744

Kullgrop beliggende i furumo. 5m i ytre mål, oval inni. 1,5x2m indre mål, ca. 60cm dyp. Ujevn i formen inni grunnet skogsvekst. Tydelig i terrenget.

Id 138745

Kullgrop beliggende i furumo. 3x4m i ytre mål, oval inni. 1,5x2,3m indre mål, ca. 70cm dyp. Ingen tydelig voll. Tydelig i terrenget.

Id 15480

Grop 2: Godt markert. Sirkulær. Grantre i Ø - voll. Grantre i V - voll. Bevokst med mose. Godt markert voll. Topp voll: 2m x 2m. Dybde; ca. 30 cm. Ligger ytterst på en smal morenerygg (Ø - enden) og ca. 50 m Ø FOR grop 1. (foto nr. 6) Se 035643

Id 5924

Grop 1: Dårlig markert. Uklar voll. Fremstår som en svak forsenkning. Bevokst med gress og mose. Topp voll; ca. 2 m x 2 m. Dybde maks. 20 cm. Tykt trekullag iblandet jord rett under torva. Ikke påvist trekull under torva i nærheten.

id 91718

Kullgrop.

id 89561

Det er i området 3 mulige hulveier, 1 u-formet voll tolket som hustuft, 3 kullgroper og 8 fangstgroper. Kulturminnene befinner seg på en mo på en høyereliggende flate like nord for Hønefoss sentrum

id 173394

To kullgroper med ca. 3 meters avstand. Ligger i relativt tett granskog vest for gangvei. Forholdsvis tørt terreng.

id 173417

Oval form på bunnplan, og markert voll. Kullgropen ligger i gran og furuskog.
Mål Ø-V, ytre mål: 7,2 m, topp voll: 4,4 m, indre mål: 2,3 m, bunn: 1,5 x 0,7 m. Dybde: 56 cm.
Mål N-S, ytre mål: 6,8 m, topp voll: 5,6 m, indre mål: 3,7 m, bunn: 1,5 x 0,7 m. Dybde: 56 cm.

id 173405

Svakt markert voll. Gropen ligger på tørr flate rett øst for myr og vest for gangvei. Relativt tett granskog med mosekledd skogbunn.

Mål NØ-SV, ytre mål: 7,5 m, topp voll: 5,7 m, indre mål: 3,8 m, bunn: 1,4 x 1 m. Dybde: 95 cm.

Mål NV-SØ, ytre mål: 6,3 m, topp voll: 4,8 m, indre mål: 3,2 m, bunn: 1,4 x 1 m. Dybde: 95 cm.

id 173411

Sirkulær form på bunnplan. Ligger øst for gangvei, i forholdsvis tett granskog ved skråning opp mot platå. Mål N-S, ytre mål: 7 m, topp voll: 4,5 m, indre mål: 3,2 m, bunn: 1,2 x 1,2 m. Dybde: 65 cm.

FANGSTGROPER

Id 60651

Grop 1: Godt markert. Sirkulær. Mest markert voll i NV og SØ. Diameter; topp voll; ca. 6 x 6 m. Ca. dybde ca. 1,20 m. Tett bevokst med skog.

Grop 2: 15 m V for grop 1. Godt markert. Tilnærmet sirkulær. Glissent bevokst med skog. Bjørkeansamling i N - voll. Mest synlig voll i N - voll. Bredde om lag 2 m. Ca. 5 x 5 m diameter. Dybde; ca. 1,20 m.

Grop 3: VNV FOR V - voll grop 2. Godt markert grop. Tilnærmet sirkulær. Bevokst med glissen småskog. Større gran i N - voll. Tilnærmet sirkulær. 5,5m x 5,5m. Markant voll i N og S. Dybde; ca. 1,0m. Grop 4): 8 m NNV FOR grop 3. Godt markert grop. Tilnærmet sirkulær. Markant voll i NØ og SV. Bevokst med krattskog. Diam.; ca. 5,5 x 5,5m. I SV voll utgravd forsenkning; ca. 1,20m dyp. (foto nr. 7, film 2; grop 3)

Id 89561

Det er i området 3 mulige hulveier, 1 u-formet voll tolket som hustuft, 3 kullgroper og 8 fangstgroper. Kulturminnene befinner seg på en mo på en høyereliggende flate like nord for Hønefoss sentrum.

Id 173459

Fire fangstgroper plassert forholdsvis tett langs med en bratt skråning.

Id 173463

Ligger i flatt og åpent terreng. Mål: NNØ – SSV, ytre mål: 7,7 m, topp voll: 5,5 m, indre mål: 4,4 m, bunn: 1,1 x 0,8 m. Dybde: 115 cm.

Arkeologiske utgravninger

Id 89561

I 2004 foretok Buskerud fylkeskommune en arkeologisk registrering i forbindelse med en reguleringsplan der det var planlagt 200-250 nye boenheter. Undersøkelsen avdekket 15 automatisk fredete kulturminner, hvor 11 anlegg var klassifisert som mulige fangstgroper. Tolkningene av disse ble senere revurdert da representanter for Kulturhistorisk museum og Riksantikvaren kom på befaring. Enkelte groper ble avskrevet, mens 8 ble senere undersøkt (id 89561). De utgravde anleggene er tre kullgroper og fem fangstgroper, hvor samtlige var anlagt på en flat sandmo. Det viste seg allerede under utgravningene at fangstgropene var svært sammenraste og måtte være mye eldre enn kullgropene. De radiologiske dateringene viste at fangstgropene var svært gamle, mellom 6100 og 5500 f.kr (7340-6715 BP).

Id 45386

I 1982 ble det gjennomført en arkeologisk utgravning i forbindelse med E68, omkjøringsveien Hønefoss, parsell Veien-Nymoene. Landskapet er preget av elve- og grusterrasser, dominert av furutrær. Her lå det 11 fangstgroper i system, orientert i sørvest-nordøst retning. Kun en av disse ble undersøkt.

Figur 7: Kart over registrerte grop i planområdet. Målestokk 1:4500.

Strategi og metode

Planområdet ble undersøkt ved bruk av visuell overflaterregistrering ved at det ble gått over området. Det ble sett etter synlige automatisk fredete kulturminner, hvorav særlig kullgroper og fangstgroper som er kjente kulturminner i området. Også andre typer kulturminner som graver, hulveier og tufter finnes i området og kan forekomme.

Det ble i tillegg til overflaterregistrering enkelte steder langs elva prøvestykket med spade for å påvise eventuelle spor etter steinalderbosetning i området. Dette er bosetningsspor som ikke er synlige i terrenget, men kan påvises i prøvestikk ved funn av flint, slått bergart og skjørbrent stein.

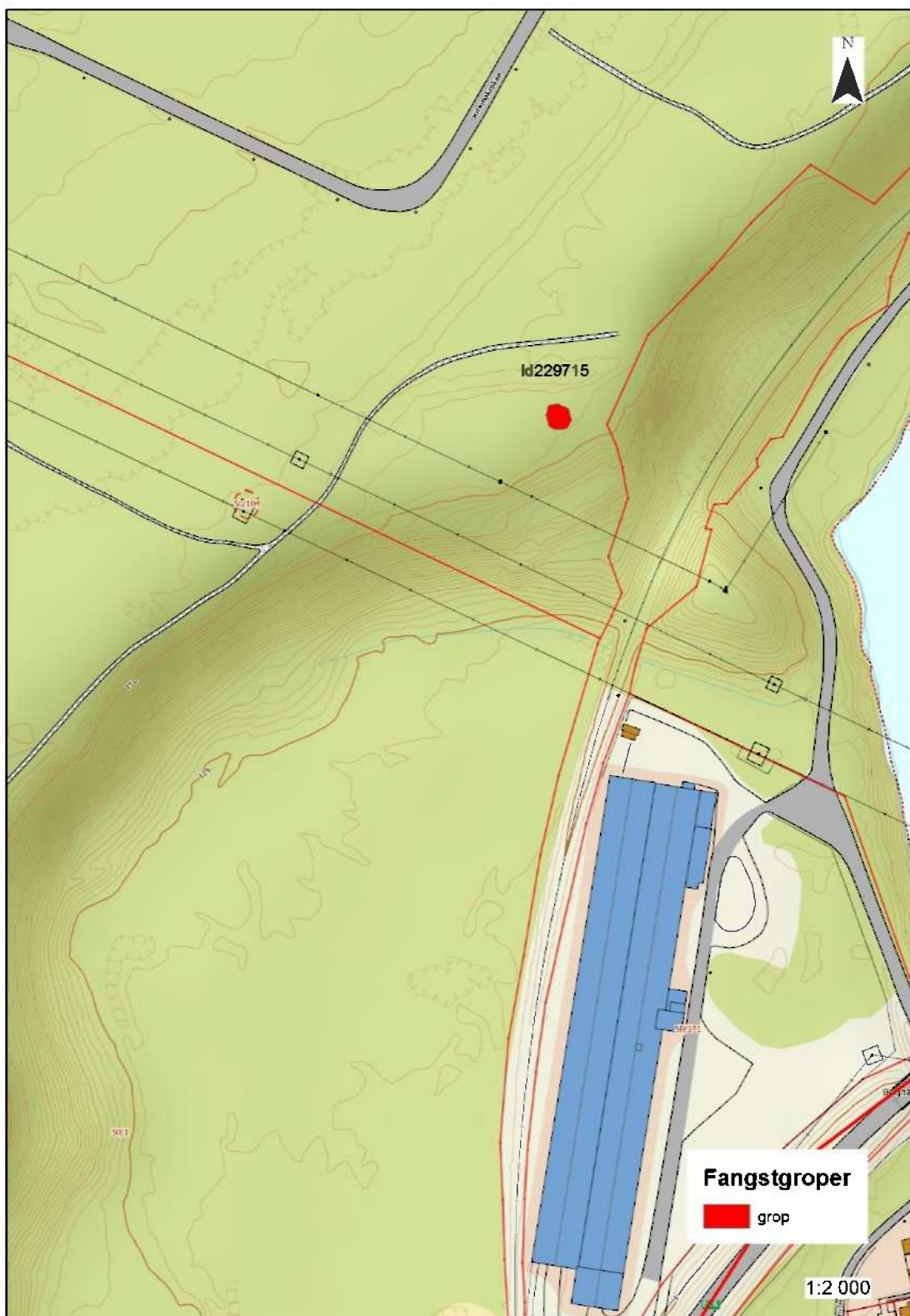
Registreringens forløp og resultater

Hele planområdet ble undersøkt ved overflaterregistrering. Det ble ikke gjort funn av kullgroper i området. Totalt ble det funnet 4 groper spredt i området. Tre av disse er tolket som fangstgroper og er automatisk fredet. Fangstgroper dateres vanligvis til jernalder – middelalder, men kan også være eldre. Dette er kulturminner som ligger i utmark og er kjente kulturminner i nærområdet. Gropene ble funnet på skogsflaten høyest oppe i området med beliggenhet ut mot utkanten av flaten i øst der terrenget går bratt ned mot øst. To groper ligger rett ved siden av hverandre nord i området i utkanten av skogsflaten mot øst, Id 229716 -1 og -2. Den tredje ligger sør i området på samme flaten i utkanten ut mot skråningen i øst, Id227915. Den fjerde gropa er usikker og ligger på skogsflaten øst i planområdet nede ved elva.

Det ble også foretatt prøvestikk i enkelte av områdene langs elva. Ingen av prøvestikkene var positive funn eller hadde funn av artefakter fra steinalder.

Figur 8: Fangstgrop Id 229715 sør i området, sett mot nord.

Figur 9: Fangstgrop Id 229715 i planområdet. Målestokk 1:2000

Figur 11: Fangstgroper Id 229716-1 og -2 nord i området, sett mot øst.

Automatisk fredete kulturminner, Id229715 og Id229716-1 og 2

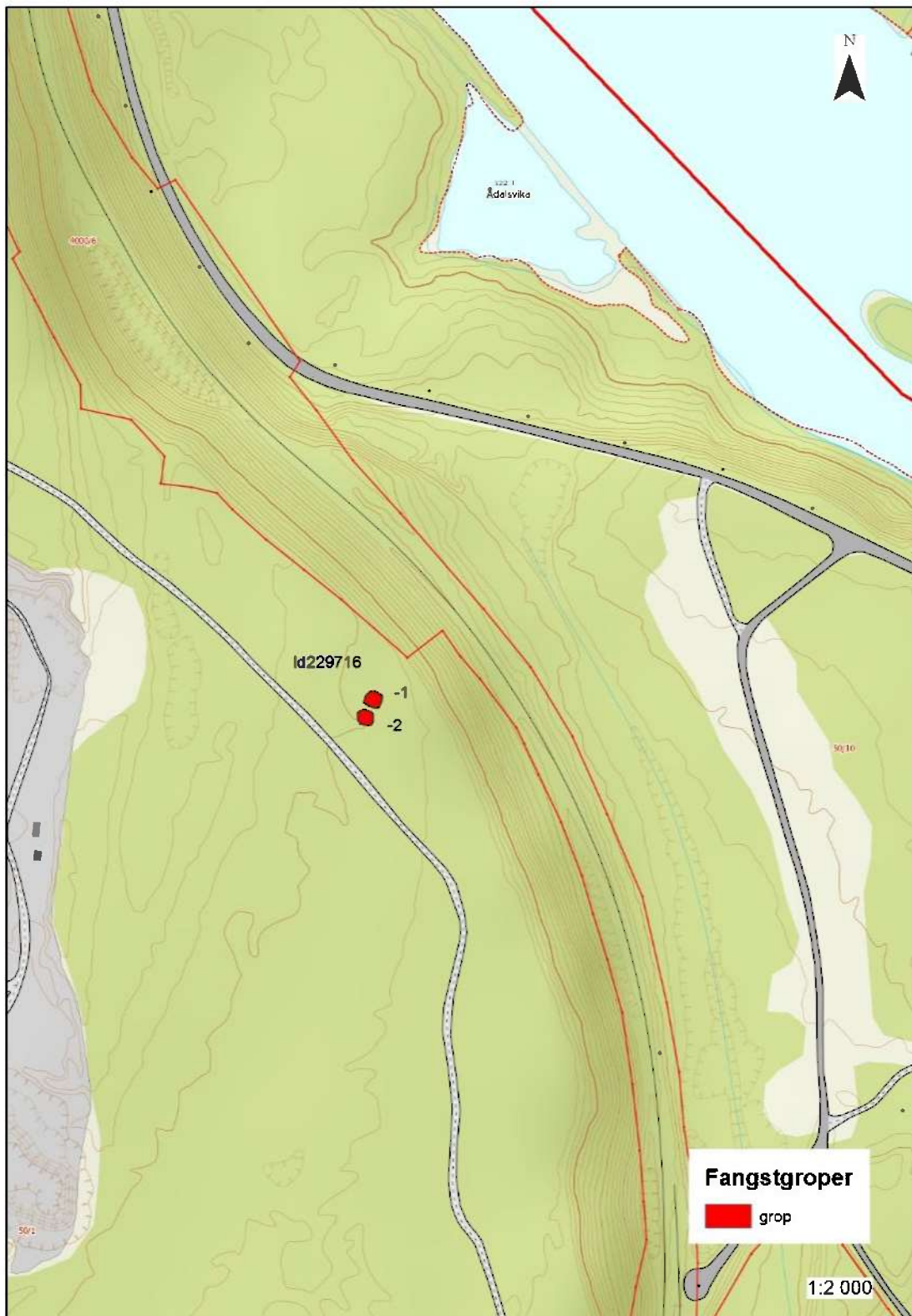
Totalt ble det funnet 4 groper spredt i området. Tre av disse er tolket som fangstgroper og er dermed automatisk fredet, Id229715 og 229716-1 og 2.

Id229716-1 og 2 nord i området.

Disse gropene ligger rett ved siden av hverandre på en skogsflate i furuskog. Terrenget faller bratt ned ca 20 m mot øst. Beliggenheten er slik at de må tolkes som to fangstgroper. Avstanden mellom dem er 2 m fra innerkant av voll.

Grop Id229716-1: Gropa ligger nord for 229716-2 og ca 20 m vest for bratt skråning. Den har en ytre diameter på 8 m. Gropa har synlig voll rundt hele med en høye på mellom 15 – 20 cm. Indre mål er 4 m. Dybden er 1,2 m. Bunnen er kasseformet og det har en bredde i bunn på 1 x 1 m. Det er synlige store stein på høykant i bunnen i øst, vest og sør. Formen på gropa er rund og den har en firkantet form i bunn. Det ble stukket i gropa med sonderingsbor og kull ble ikke påvist. Massen i gropa er sandjord.

Grop Id9716-2: Gropa ligner på grop -1 og ligger rett sør for denne. Den har rund form med synlige voller og har en ytre diameter på 8 m. Indre mål er 4 m. Dybden er 1,2 m og bunnformen er firkantet. Det er en del moderne metall skrot i bunnen av gropa. Det vokser et stort furutre i søndre vollen.

Figur 12: Fangstgrop Id 229716 -1 og -2 i planområdet. Målestokk 1:2000.

Figur 13: Fangstgroper Id 229716-1 og -2 nord i området, sett mot sørvest.

Fangstgrop Id 229715 ligger sør i området i underkant av en km fra gropene Id229716 1- og 2 i nord. Denne har samme type beliggenhet som disse og ligger på brinken i utkanten av skogsflaten med furuskog ut mot bratt skråning i øst. Gropa ligger i sørenden av en stor skogsflate ca 30 m nordøst for høyspentlinja.

Terrenget faller bratt mot øst. Gropa er noe skadet og er brukt som sykkelsti og sitteplass. Det er gravd i deler av gropa i nordvestre del til sitteplass. Ytre diameter er 8 m og dybden er ca 1,2 m. Indre mål er 3,5 – 4 m. Undergrunn i området er fin grå sandjord. Gropa har synlig voll og høyden er ca 0,2-3 m i nordkant. Det ble ikke påvist kull i gropa.

Figur 14: Fangstgrop Id229715 nord i området, sett mot sørvest.

Øst i området ved elva på en stor skogsflate ved Begnamoen ble det funnet en grop. Denne er tolket som en grop, men beliggenheten og formen på gropa med flat bunn skiller seg ut fra de øvrige. Det ble ikke påvist kull i gropa. Den er lite synlig i terrenget og vegetasjonen i området er furuskog med små grantre og lyng.

Grop 4: Formen på gropa er rund. Ytre diameter er 7 m og indre mål er 4 m. Bunnen er 2,8 x 3,8 m med firkantet form. Det er tydelig voll i østre del. Høyden på voll er 0,3 – 0,4 m. Det ble ikke påvist kull i gropa. Det ble tatt ett prøvestikk i voll, et utenfor og en i gropa. Dybde på grop er ca 0,7 - 1 m. Gropa er tolket som usikker og er ikke tolket som en fangstgrop.

Figur 15: Grop 4 øst i området ved elva, sett mot sørvest.

Konklusjon

Det ble i området ved Follummoen nordvest for Hønefoss i Ringerike kommune utført en kulturminneregistrering i forbindelse med ny reguleringsplan i området. Innenfor planen ble det registrert fire groper. Tre av gropene antatt å være fangstgroper og er dermed automatisk fredet, Id 229715 i sør og Id 229716-1 og -2 i nord. Fangstgropene har en sikringssone på 5 m fra ytterkant av voll.

DRAMMEN
Vanja Tørhaug

.....
Feltleder